

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук

Маладики Лариси Володимирівни

на дисертацію Ковалю Ігоря Святославовича

«Формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах», подану до захисту на здобуття

наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження. Розбудова національної системи освіти зумовлює модернізацію професійної підготовки майбутніх рятувальників, що реалізується через освітні реформи. Актуальність теми дисертаційного дослідження визначена нагальною потребою суспільства в підготовці компетентних у своїй професійній діяльності фахівців Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

В сучасних умовах глобальними проблемами є природні та техногенні катастрофи. Ризик виникнення на території України надзвичайних ситуацій залишається високим. Характер професійної діяльності працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій пов'язаний з екстремальними умовами підвищеної небезпеки, постійним впливом стресогенних факторів. Масштабність ліквідацій надзвичайних ситуацій та мінімізація негативних наслідків від них обумовлюють соціальний запит у висококваліфікованих фахівцях рятувальних підрозділів. Саме тому питання дослідження професійної підготовки майбутніх рятувальників мають важливе наукове значення.

Враховуючи соціальне й практичне значення окресленої проблеми, а також її недостатнє розроблення, тема дисертаційної роботи Ковалю Ігоря Святославовича «Формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах» є актуальною і своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету безпеки життєдіяльності з теми «Психолого-педагогічні технології підготовки фахівців до діяльності в особливих умовах та її психологічний супровід» (РК № 0116U005307).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (протокол № 3 від 02.11.2016 р.) й узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 7 від 29.11.2016 р.).

Грунтовність та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, які представлені у дисертаційній роботі підтверджена глибоким критичним аналізом теоретичних та практичних основ проблеми, а також використанням сучасних методологічних підходів та принципів, що стосуються формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах.

У процесі розв'язання поставлених завдань було використано комплекс оптимальних методів науково-педагогічного дослідження, які взаємно доповнювали один одного на теоретичному та емпіричному рівнях. Для якісного та кількісного опрацювання результатів використано математичні та статистичні методи обробки експериментальних даних. Достатньою є й опрацьована джерельна база, що налічує 355 найменувань, з них 12 – іноземними мовами.

Дослідження носило тривалий характер (близько 4 років) і проходило у декілька етапів. Обґрунтованість представлених здобувачем наукових положень базується на основі проведеного аналізу та узагальнення зібраних і опрацьованих особисто автором первинних матеріалів та достатнім обсягом вибірки. Для оптимальної достовірності результатів до експерименту залучено 151 особу в експериментальній групі та 147 осіб – у контрольній, 19 психологів та 50 офіцерів ДСНС України, що забезпечує достатню репрезентативність дослідження.

Дослідно-експериментальну роботу було проведено на базі Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, Національного університету цивільного захисту України, Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, Вищого професійного училища Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Вінниця), Головних управлінь ДСНС України у Запорізькій і Рівненській областях, Управління ДСНС України у Чернівецькій області.

Отримані результати дослідження засвідчують ефективність впроваджених дисертантом заходів з удосконалення системи формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах, що дозволило сформувати в більшості курсантів експериментальної групи середній і високий рівні всіх компонентів професійної готовності до діяльності в екстремальних умовах.

Загальні висновки структурно повністю відповідають завданням дослідження.

Не викликає сумнівів **наукова новизна і теоретичне значення** одержаних результатів, найбільш значимими з яких є те, що *вперше розроблено* структурно-функціональну модель формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах; *обґрунтовано* психолого-педагогічні умови її формування; *уточнено* сутність поняття «професійна готовність майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах» та компоненти цієї готовності; *конкретизовано* принципи формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах; *удосконалено* критерії, показники і рівні її сформованості; *подальший розвиток одержала* методика діагностики стану професійної готовності майбутніх рятувальників.

Оцінюючи **практичну значущість результатів дисертаційного дослідження**, необхідно зазначити, що дисертантом розроблено та впроваджено в практику ВНЗ ДСНС України авторську методику формування

професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах, методику діагностики професійно важливих якостей фахівців цивільного захисту. Вдосконалено науково-методичне забезпечення психологічного супроводу професійної підготовки майбутніх рятувальників.

Результати дослідження можуть бути використані в навчальних закладах і закладах післядипломної освіти ДСНС України для розроблення навчальних і методичних матеріалів, інноваційних технологій професійної підготовки майбутніх рятувальників, підвищення їхньої кваліфікації, а також для проведення психолого-педагогічних досліджень.

Необхідно зазначити, що розроблені автором наукові положення і навчально-методичні матеріали достатньо широко апробовано й впроваджено в освітянську практику ДСНС України, про що свідчать відповідні довідки.

Відповідність структури та змісту дисертації вимогам щодо кандидатських дисертацій. Структура дисертації та обсяг основного тексту відповідають чинним вимогам до кандидатських дисертацій. Робота чітко структурована та характеризується логічною цілісністю, матеріал викладений послідовно, а також комплексно розкрита проблема, визначена у дослідженні.

У першому розділі – «Теоретичні основи формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах» – автором досить ґрунтовно розкрито теоретичну сутність поняття професійної готовності (стор. 27-35), схарактеризовано особливості екстремально-професійної діяльності рятувальників (стор. 36-40), досліджено методологічні підходи до формування професійної готовності (стор. 44-65).

Можна повністю погодитись із трактуванням професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах як інтегративної властивості особистості, що характеризує її свідоме ставлення до професії, ціннісні орієнтації, соціально та професійно важливі якості, сприяє самореалізації в професії, є важливим чинником швидкої адаптації та виконання службових обов'язків у надзвичайних ситуаціях. Дисертант розглядає процес професійної підготовки майбутніх рятувальників як єдину

систему на основі синергетичного, цілісного, аксіологічного, компетентнісного підходів.

У другому розділі – *«Психолого-педагогічні аспекти формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах»* – автором представлена структура професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах (стор. 92-108). Виокремлено компоненти професійної готовності, а саме: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інтелектуальний, нормативно-операційний, особистісно-комунікативний (стор. 105-108).

На позитивну оцінку заслуговує здійснене дисертантом визначення специфічних принципів формування професійної готовності до діяльності в екстремальних умовах: наукової обґрунтованості змісту екстремально-професійної підготовки; екстремальної спрямованості освітнього процесу; цілісного розвитку особистості щодо діяльності в екстремальних умовах; нормативності та стандартизації професійної підготовки; особистісної активності та самостійності курсантів (стор. 121-126).

На основі визначених принципів автором було логічно обґрунтовано психолого-педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах: проектування та реалізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому процесі ВНЗ ДСНС України; цілеспрямоване формування та розвиток професійно важливих якостей майбутніх рятувальників; залучення курсантів до активної самоосвіти і самовиховання; психологічний супровід процесу формування професійної готовності майбутніх рятувальників (стор. 137-140).

Особливий науковий інтерес становить представлена структурно-функціональна модель формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах, що містить концептуально-стратегічний, процесуально-технологічний та контрольно-оцінний блоки (стор. 142-149).

У третьому розділі – *«Перевірка ефективності методики формування*

професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах у навчальних закладах ДСНС України» – наведено характеристику методики формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах (стор. 153-180), представлені результати дослідно-експериментальної перевірки свідчать про ефективність розробленої моделі та запропонованих психолого-педагогічних умов (стор. 180-190).

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях. Висновки і рекомендації за результатами дослідження повністю відображені в авторефераті й опублікованих автором наукових працях.

Публікації Ковалю І. С. якісно і кількісно відповідають ustalеним вимогам, у повному обсязі відображають зміст та результати виконаного дослідження.

Основні положення та результати дослідження висвітлено в 29 наукових і науково-методичних публікаціях, із них 20 одноосібних, у тому числі: 1 посібник, 14 статей (із них 8 – у вітчизняних наукових фахових виданнях, 2 – в іноземних періодичних виданнях), 12 тез і матеріалів конференцій (із них 2 – у закордонних виданнях), 2 брошури методичних рекомендацій.

Поряд з цим результати дисертаційного дослідження обговорено на науково-практичних конференціях різних рівнів (міжнародних, всеукраїнських, регіональних), а також інших науково-практичних заходах (семінарах, круглих столах тощо).

Позитивної оцінки заслуговують додатки, які унаочнюють етапи та результати здійсненої експериментальної, а також навчально-методичної роботи.

Автореферат дисертації ґрунтовно і точно розкриває зміст дисертаційного дослідження, дає повне уявлення про його наукову цінність та практичну значущість.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Ковалю Ігоря Святославовича, слід вказати на деякі **зауваження та дискусійні питання:**

1. Вважаємо, що під час обґрунтування третьої психолого-педагогічної умови (залучення курсантів до активної самоосвіти і самовиховання) варто було б детально проаналізувати форми самоосвіти курсантів у ВНЗ ДСНС України, надати методичні рекомендації щодо її організації.

2. Позитивним у дисертаційній роботі вважаємо роз'яснення специфічних принципів формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах. Однак автор недостатньо, на наш погляд, приділяє увагу пропозиціям щодо забезпечення цих принципів на практиці.

3. Дослідження збагатило б більш детальне висвітлення аналізу кращого зарубіжного досвіду професійної підготовки рятувальників та визначення прогресивних ідей для впровадження в освітній процес вітчизняних ВНЗ ДСНС України.

4. Оскільки експеримент здійснювався в 3-х управліннях ДСНС України, де до проведення були залучені практичні психологи, вважаємо, що доцільно було б розкрити методику їхньої підготовки для участі в експерименті.

5. Для підсилення методичної спрямованості дисертації доречно було б конкретизувати, під час яких саме дисциплін, що вивчаються майбутніми рятувальниками, впроваджено результати дослідження.

6. Є деякі зауваження до оформлення дисертаційної роботи, зокрема вважаємо, що табличне представлення даних операційної моделі дослідження готовності рятувальників до діяльності в екстремальних умовах (стор.68-70) доцільніше подати в додатках.

Зазначені вище зауваження та пропозиції мають дискусійний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Дисертація Ковалю Ігоря Святославовича «Формування професійної

готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах» є завершеною, самостійною науковою працею, має достатнє теоретичне й практичне значення та повністю відповідає вимогам п.п. 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
старший викладач-методист
навчально-методичного відділу
Черкаського інституту пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля Національного
університету цивільного захисту України

Л. В. Маладика

Підпис Маладики Л. В. засвідчую
Вчений секретар Черкаського
інституту пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля Національного
університету цивільного захисту України

С. М. Биченко